

می داد و آشکارا از مفاسد دوران پهلوی انتقاد می کرد و چندین بار ممنوع المنبر و ممنوع الخروج شد. وی در سال ۱۳۳۷ ش همراه با جمعی از فضلاء آن روز حوزه آیات عظام: مکارم شیرازی، جعفر سبحانی، نوری همدانی، موسوی اردبیلی، آقا موسی صدر و مرحوم شیخ مجتهدالدین محلاتی، مجله درس هایی از مکتب اسلام را تأسیس کرد و از اعضای اصلی هیئت مدیره و هیئت تحریریه آن به شمار می رفت و در آن مقالات «مفاخر اسلام» و «داستان های ما» را می نوشت و پس از چند سال، با تأسیس دارالتبلیغ اسلامی، از اعضای اصلی و مدرسین آن بود و سالیان بسیار در آنجا تدریس می کرد. مرحوم استاد، هر جا که می رفت، بذریع ایمان در قلوب مردم می پاشید و با تأسیس مساجد و کتابخانه ها و نشر معارف دین با کتاب ها و منبرهایش، نسلی متدین را تربیت کرد. در قم، در خانه خود انجمن قائم ولی عصر برای جوانان برپا داشت و با تشکیل کلاس های متعدد - با همکاری مرحوم حاج شیخ غلامحسین عابدی قمی و مرحوم حاج میرزا حسن نوری همدانی - نسلی از جوانان مؤمن و متدین را تربیت کرد. او با دومین کتابش، شرح حال وحید بهبهانی، مورد تقدیر و تشویق خاص

ساکن شد و سطوح را نزد حضرات آیات: شیخ کاظم تبریزی، شیخ علی نجفی کاشانی، شیخ علی فلسفی تنکابنی، شیخ محمدرضا طبسی نجفی، شیخ عبدالحسین خراسانی و آیت الله حاج آقا حسن قمی فراگرفت و در سال ۱۳۲۷ ش به سبب بیماری عازم ایران شد و پس از اقامتی یک ساله در تهران و مشهد، در حوزه علمیه قم به آموختن سطوح عالی نزد حضرات آیات: صدوقی، لاکانی، مشکینی و شیخ عبدالجواد اصفهانی (رسائل)، فاضل قفقازی (مکاسب)، سلطانی طباطبایی و نجفی مرعشی (کفایه)، فکور یزدی، حاج آقا رضا صدر و منتظری (شرح منظومه)، علامه طباطبایی (اسفار و تفسیر قرآن) پرداخت و پس از آن در سال ۱۳۳۶ ش به درس خارج آیات عظام: آقای پروجردی، امام خمینی، شریعتمداری حاضر شد و مبنای علمی اش را استوار ساخت. او همزمان با تحصیل، به تبلیغ دین در اطراف و اکناف کشور پرداخت و آوازه منبرهایش در همه جا به خصوص آبادان و خرمشهر طنین افکن شد. او در ایام ملی شدن صنعت نفت در آن شهر شبانه روز بر منبر می رفت و در تهییج افکار عمومی سهم بسزایی داشت. در جریان انقلاب اسلامی هم در منبرهای خویش در گوشه و کنار کشور، داد سخن

در گذشتگان

استاد علی دوانی

فقید علم و ادب، مفخر قلم و خطابه، مورخ بزرگ معاصر حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ علی دوانی یکی از نام آوران عرصه تاریخ تشیع به شمار می رفت. فقید سعید روز پنجم مهر ماه ۱۳۰۸ ش (۲۳ ربیع الثانی ۱۳۴۸ ق)، در روستای دوان - هشت کیلومتری کازرون - زاده شد. در هشت سالگی از زادگاه خود به آبادان نزد خویشان رفت و به تحصیل ابتدایی پرداخت و در پانزده سالگی، رهسپار حوزه علمیه نجف اشرف شد و تحت توجهات مخصوص آیت الله العظمی سید ابوالحسن اصفهانی، در مدرسه «شراپینی»

آیت الله العظمی بروجردی فرار گرفت و به دنبال آن، کتاب‌های ارزنده‌اش در شرح حال علمای بزرگ شیعه یکی پس از دیگری تألیف و چاپ شد. او سراسر عمر پربارش را به تألیف و تحقیق و تبلیغ دین گذرانید و کتاب‌هایش نیز به عنوان سرمشق تألیف برای فضیلتی جوان باقی ماند.

وی در سال ۱۳۵۰ ش به تهران رفت و با تلاش فراوان به ادامه کارهای پربارش پرداخت و علاوه بر تألیف و منبر، به شرکت در کنگره‌های داخلی و خارجی و ایراد سخنرانی و ارائه مقالات و تدریس در دانشگاه‌ها اشتغال داشت. مرحوم شریف رازی درباره او می‌نویسد:

«نویسنده ارجمند و خطیب دانشمند، حجت الاسلام آقای دوانی، از مشاهیر گویندگان و معاریف نویسندگان و اساتید اهل منبر، عالمی کامل و فاضلی عامل، و ادیبی اریب، و شاعری حسیب، و محقق فرزانه است» (گنجینه دانشمندان، ج ۲، ص ۳۶۱).

مرحوم دوانی طبع شعر عالی، و اشعار فراوان و اخلاقی نکو داشت، خوش سخن و خوش خط و خوش اخلاق بود. از وقتش کمال بهره‌رانی می‌برد، به بسیاری از کشورهای اسلامی و اروپایی، برای منبر و تبلیغ دین سفر کرد و مشاهدات خود را در کتابی نگاشت.

آثار معظم له عبارت‌اند از:

الف) تصنیفات

۱. اصول اعتقادی و فروع عملی اسلام؛
۲. امیر المؤمنین در شعر فقها، حکما و عرفای نامی؛
۳. امیر المؤمنین، خلیفه‌الله، صدیق اکبر و فاروق اعظم؛

۴. امام زمان در گفتار دیگران؛

۵. بانوی بانوان جهان؛

۶. بحثی درباره همسران پیامبر (مجله مکتب الاسلام)؛

۷. پیامبر اسلام از نظر دانشمندان شرق و غرب؛

۸. پیشوایان بزرگ ما (مجله مکتب اسلام)؛

۹. تاریخ اسلام، از آغاز تا هجرت؛

۱۰. نظری اجمالی به جنگ‌های صدر اسلام؛

۱۱. سیمای جوانان در قرآن و تاریخ اسلام؛

۱۲. جهانگردی و جهانگردان نامی؛

۱۳. داستان‌های اسلامی (۲ جلد)؛

۱۴. داستان‌های ما (۳ جلد)؛

۱۵. دانشمندان عامه و مهدی موعود؛

۱۶. زن در قرآن؛

۱۷. زندگانی زعیم بزرگ عالم تشیع آیت الله بروجردی؛

۱۸. سفرای امام زمان (ع)، سید رضی مؤلف نهج البلاغه؛

۱۹. سیر اجتهاد در اسلام (یادنامه اولین کنگره نهج البلاغه)؛

۲۰. سیره ائمه معصومین (ع)؛

۲۱. شرح حال و آثار و افکار آیت الله بهبهانی؛

۲۲. شرح زندگانی استاد کل وحید بهبهانی؛

۲۳. شرح زندگانی جلال الدین دوانی؛

۲۴. شعاع وحی بر فراز کوه حرا؛

۲۵. تشیع در اندونزی (در مکتب اسلام)؛

۲۶. مجموعه مقالات در موضوعات گوناگون؛

۲۷. محدث نامی حاج شیخ عباس قمی (۲ ج)؛

۲۸. مفاخر اسلام (۸ جلد)؛

۲۹. موعودی که جهان در انتظار اوست؛

۳۰. سفرای امام زمان (عج)؛

۳۱. نگاهی کوتاه به زندگانی پرافتخار سید رضی مؤلف نهج البلاغه؛

۳۲. هنر نویسندگی؛

۳۳. خاطرات من از استاد شهید مطهری؛

۳۴. امام خمینی در آینه خاطره‌ها؛

۳۵. راز نماز در نهج البلاغه؛

۳۶. نقد عمر - زندگی و خاطرات؛ (۲ ج)

۳۷. افتخارات مردان مرد سیستان،

در دفاع از امیر المؤمنین و اعتراض به فاجعه عاشورا.

ب) تألیفات

۳۸. آغاز وحی و بعثت پیامبر در تاریخ و تفسیر طبری؛

۳۹. علما و مردان نامی بوسنی و هرزگوین؛

۴۰. فرقه ضاله و سرقت آیات و احادیث؛

۴۱. محمد بن جریر طبری، بررسی و نقد تاریخ و تفسیر طبری؛

۴۲. مشاهیر فقها و مراجع تقلید شیعه؛

۴۳. نهضت دو ماهه روحانیون ایران؛

۴۴. نهضت روحانیون ایران (۱۰ جلد)؛

۴۵. هزاره شیخ طوسی (۲ جلد)؛

۴۶. غدیر خم حدیث ولایت؛

۴۷. حاج شیخ هادی نجم‌آبادی.

ج) ترجمه‌ها

۴۸. آثار تمدن اسلامی در اسپانیا و پرتغال؛

محدثین اصفهان بود، که مقدمات و ادبیات عرب را به فرزندش آموخت. ایشان، در ۱۳۶۶ ق، به فراگیری سطوح نزد مرحوم آیت الله حاج سیدمصطفی مهدوی و آیت الله حاج شیخ جمال الدین خوانساری پرداخت و در ۱۳۶۹ ق به قم آمد و به تکمیل سطوح عالی پرداخت.

سپس در سال ۱۳۷۲ ق به کربلا مهاجرت کرد و باقیمانده سطوح عالی را نزد حضرات آیات: حاج سیدمحمد شیرازی، شیخ محمدحسین مازندرانی، شیخ محمد شاهرودی و سیداسدالله بنی هاشمی اصفهانی به پایان برد و در سال ۱۳۷۵ ق رهسپار نجف اشرف شد و مبانی علمی خویش را نزد آیات معظم: شیخ کاظم تبریزی، سیدمرتضی خلخالی، سیداحمد اشکوری، میرزا علی فلسفی، شیخ صدرا بادکوبه ای، سیدعلی سیستانی، سیدهاشم حسینی تهرانی و میرزا مسلم ملکوتی استوار ساخت و پس از آن به درس های خارج امام خمینی و آیت الله العظمی خویی حاضر شد و بهره های فراوان برد. در سال ۱۳۹۱ ق، به دنبال اخراج ایرانیان از عراق، به ایران آمد و در زادگاه ساکن شد و مدرسه علمیه باقر العلوم را تأسیس کرد و در آنجا به تدریس پرداخت، سپس به قم آمد و به تألیف و تحقیق اشتغال ورزید (شریف رازی، گنجینه دانشمندان، ج ۹، ص ۳۵۵-۳۵۶).

از آثار اوست:

۱. ثقافة الرواة (ج ۳) که آیت الله خویی و علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی بر آن تقریظ نگاشته اند؛
۲. الامامة والولاية؛
۳. تقریرات درس فقه و اصول آیت الله خویی.

آقا محمدعلی بهبهانی؛

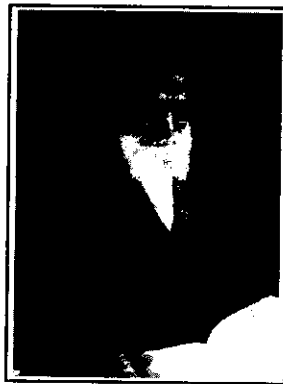
۶۸. تاریخ و سفرنامه حزین، تألیف علامه محمدعلی حزین گیلانی؛

۶۹. خاطرات و مبارزات حجت الاسلام فلسفی.

سرانجام آن مورخ بزرگ شیعه، در شامگاه روز دوشنبه ۱۸ ذیحجه الحرام ۱۴۲۷ ق، عید سعید غدیر، ۱۸ دی ۱۳۸۵ ش، در ۷۷ سالگی بدرود حیات گفت و پس از تشییع در تهران، پیکر پاکش در روز پنجشنبه ۲۰ دی در قم، با شرکت انبوه علما و فضلا، تشییع و پس از نماز حضرت آیت الله جعفر سبحانی بر آن، در صحن عتیق حرم حضرت فاطمه معصومه (سلام الله علیها) به خاک سپرده شد و در غم فقدان وی، پیام های تسلیت متعدد از سوی مقام معظم رهبری، مراجع تقلید و شخصیت های عالی نظام صادر شد.

*

آیت الله موسوی اصفهانی

حضرت مستطاب آیت الله آقای حاج سیدحسن موسوی اصفهانی (طاب ثراه) یکی از علمای حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در ۱۳۵۲ ق (۱۳۱۲ ش)، در آدریان - از توابع اصفهان - در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم حجة الاسلام سیداسماعیل، از خطبا و

۴۹. اجتهاد در مقابل نص، (ترجمه النص و الاجتهاد شرف الدین)؛

۵۰. خاندان آیت الله بروجرودی (نوشته آیت الله بروجرودی)؛

۵۱. تاریخ فتوحات مسلمانان در اروپا؛

۵۲. صحنه های تکان دهنده در تاریخ اسلام (نوشته شکیب ارسلان)؛

۵۳. علی (ع) چهره درخشان اسلام (ترجمه مقدمه شرح ابن ابی الحدید)؛

۵۴. فرقه وهابی و پاسخ شبهات آنها (ترجمه البراهین الجلیه سید محمدحسن قزوینی)؛

۵۵. فروغ هدایت (ترجمه مصباح الهدایه آیت الله میرسید علی بهبهانی)؛

۵۶. مهدی موعود (ترجمه جلد ۱۳ بحار، با مقدمه و پاورقی های فراوان).

(د) تصحیح و تحقیق و تهذیب

۵۷. تاریخ قم، تألیف محمدحسین ناصر الشریعه؛

۵۸. جامع المسائل، آیت الله میر سیدعلی بهبهانی؛

۵۹. در پیرامون نهج البلاغه، تألیف سیدعباس میرزاده اهری؛

۶۰. سیر حدیث در اسلام، تألیف سیداحمد میرخانی؛

۶۱. شاهراه هدایت، تألیف آیت الله بهبهانی، ترجمه سیدمحمد رضا شفیعی؛

۵۸. شوق مهدی (ع)، اشعار ملامحسن فیض کاشانی؛

۵۳. فروغ ایمان؛

۶۴. مباحثی در معارف اسلامی؛

۶۵. نگاهی به آثار فقهی شیخ طوسی، تألیف آیت الله سیدرضا صدر؛

۶۶. خاندان علامه مجلسی، میرزا حیدرعلی مجلسی؛

۶۷. مرآت الاحوال جهان نما، تألیف

معظم له، در ۷ محرم الحرام ۱۴۲۸ ق (۷ بهمن ۱۳۸۵ ش)، در ۷۳ سالگی درگذشت و پیکر پاکش پس از تشییع و نماز آیت الله حاج سید محمد باقر موحد ابطحی بر آن، به زادگاهش انتقال داده شد و صبح تاسوعا در مدرسه باقر العلوم - که خود بنیاد نهاده بود - به خاک سپرده شد.

*

حجت الاسلام محمدی اشتهااردی

حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین آقای حاج شیخ محمد محمدی اشتهااردی، یکی از نویسندگان پرتلاش حوزه علمیه قم بود. فقید سعید، در اول بهمن ۱۳۲۳ ش در اشتهاارد - ۶۰ کیلومتری کرج - زاده شد. پس از تحصیلات ابتدایی، به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات عرب را در زادگاهش فرا گرفت. در سال ۱۳۳۸ ش به قم مهاجرت کرد و دروس سطح را در محضر حضرات آیات: شب زنده دار، صلواتی، اشتهااردی، مشکینی و مکارم شیرازی آموخت و پس از آن در درس خارج آیات عظام: گلپایگانی، آملی و مکارم شیرازی شرکت کرد و همزمان حکمت و فلسفه را از حضرات آیات: جعفر سبحانی و آقا مهدی حائری، و تفسیر قرآن را از آیت الله خزعلی و آیت الله مکارم شیرازی و روش تحقیق و تألیف را هم از

استاد گران قدرش آیت الله العظمی مکارم شیرازی آموخت و در محضر ایشان به تحریر مقالات و ارائه اثر پرداخت تا سرانجام با همکاری تنی چند از فضلا، زیر نظر معظم له، شالوده تألیف تفسیر نمونه و تفسیر پیام قرآن ریخته شد و آن فقید، یکی از اعضای گروه تألیف بود.

وی همزمان با ده ها مجله و نشریه همکاری داشت و به ارائه مقاله می پرداخت. و برخی از کتاب های او به زبان های دیگر ترجمه شده است. برخی از آثارش عبارت اند از:

۱. قصه های قرآن؛

۲. ترجمه صحیفه سجادیه؛

۳-۸. داستان های نهج البلاغه، اصول کافی، مثنوی، جوامع الحکایات، گلستان سعدی، چهارده معصوم؛

۹-۱۱. زندگی حضرت زینب، حضرت

معصومه، حضرت خدیجه، حضرت عباس؛

۱۲. پندهای جاویدان (۲ج)؛

۱۳. داستان دوستان (۵ج)؛

۱۴. نگاهی به زندگی امامان (۱۲ج)؛

۱۵. سیمای اصحاب پیامبر (۱۰ج)؛

۱۶. امام حسین آفتاب ولایت؛

۱۷. سوگنامه آل محمد؛

۱۸. سیره چهارده معصوم؛

۱۹. حضرت مهدی فروغ تابان ولایت؛

۲۰. بازنویسی ناسخ التواریخ امام حسین؛

۲۱. پاسخ به ۱۱۰ پرسش؛

۲۲. بانی گری و بهایی گری؛

۲۳. معراج پیامبر؛

۲۴. پیامبران اولوالعزم؛

۲۵. قضاوت های حضرت علی؛

۲۶. کرامات امام حسین؛

۲۷. چرا شیعه شدم؛

۲۸. لقمان و حکمت های او در قرآن؛

۲۹. قصه های روح پرور؛

۳۰. پوشش زن در اسلام؛

۳۱. ازدواج و شیوه همسرداری؛

۳۲. رابطه ایران با اسلام و تشیع؛

۳۳. سرگذشت های عبرت انگیز؛

۳۴. ۱۰۱ مناظره جالب و خواندنی؛

۳۵. اهمیت اذان و اقامه؛

۳۶. عالم بزرگ در چند قدمی ما؛

۳۷. ده گردنه قیامت؛

۳۸. گفتار دلنشین ۱۴ معصوم؛

۳۹. ولایت فقیه عمود خیمه انقلاب؛

۴۰. حاج شیخ عبدالکریم حائری؛

۴۱. پاسخ به سوالات مذهبی شما؛

۴۲. اسراف، بلای خانمان سوز؛

۴۳. رنج ها و فریاد های حضرت فاطمه

(ترجمه بیت الاحزان). نوشته حاج شیخ

عباس قمی؛

۴۴. نگاهی بر زندگی چهارده معصوم

(ترجمه الانوار البهیة). نوشته همو؛

۴۵. سیمای پرفروغ حضرت محمد

(ترجمه کحل البصر). نوشته همو؛

۴۶. زندگی علمای شیعه (تلخیص

فوائد الرضویة). نوشته همو؛

۴۷. غمنامه کربلا (ترجمه لهوف)؛

نوشته: سیدبن طاووس؛

۴۸. مسائل اعتقادی از دیدگاه تشیع

(ترجمه عقائد الامامیه). نوشته شیخ

محمدرضا مظفر؛

۴۹. حضرت ابوطالب پدر بزرگوار علی (ع)

(ترجمه منیة الطالب). نوشته حاج شیخ

محمدرضا طیبی؛

۵۰. امام مهدی جلوه جمال الهی

(ترجمه)،

و ده ها کتاب کوچک و بزرگ دیگر که

تعداد آنها به صد جلد می رسد.

آن مرد پرتلاش و غیرتمند، پس از

حضور در دانشگاه

وات پس از بازگشت به کشور خود در سال ۱۹۴۷، به عنوان ریاست گروه ادبیات عرب و استاد مطالعات اسلامی در دانشگاه ادنبرگ به کار علمی پرداخت و در سال ۱۹۶۴ رسماً به عنوان استاد دانشگاه برگزیده شد و تا ۱۹۷۹ این سکوی مهم را رها نکرد.

حضور وات در دانشگاه مذکور در فاصله سال‌های ۱۹۲۷ تا ۱۹۷۹، به مرکزیت موجود در اسکاتلند در زمینه اسلام‌شناسی رونق بخشید. شایان ذکر است که وی همزمان با مقام استادی دانشگاه، مقام کشیشی خود را رها نکرد و تا پایان عمر از مبلغان برجسته مسیحیت باقی ماند.

امروزه وقتی به اسکاتلند و پایتخت آنان می‌روید، با هر اسلام‌شناس و ایران‌شناسی که روبه‌رو می‌شوید و با هر کسی که از اسلام سخن می‌گوید، نام وات را به عنوان مردی که در میان اسلام‌شناسان غربی یک تنه بیشترین خدمت را در قرن بیستم در انگلستان و اسکاتلند کرده، به زبان می‌آورند. بسیاری از استادان اسلام‌شناس انگلیسی و غیر آنها از شاگردان ایشان بودند و هنوز این شاگردی را با احترام به استاد پاس می‌دارند.

افتخار آفرینی وات را در سمت‌های زیر می‌توان دریافت:

۱. استاد مهمان در دانشگاه تورنتو؛
۲. استاد مهمان در دانشگاه جورج تاون؛
۳. استاد مهمان در دانشکده دی فرانس-پاریس؛
۴. دریافت درجه افتخاری دکترا از دانشگاه ابردین؛

۱. بیان المطالب فی شرح المکاسب (۱۰ ج)؛

۲. ایضاح المطالب فی شرح الفوائد (۲ جلد تا کنون)؛

۳. روش خوشبختی در اسلام.

سرانجام آن عالم بزرگوار، در روز سه‌شنبه ۱۱ مهرماه ۱۳۸۵ ش ۹ رمضان ۱۴۲۷ ق در ۸۵ سالگی بدرود حیات گفت و پیکر پاکش پس از تشییع و نماز آیت‌الله مدنی تبریزی بر آن، به زادگاهش انتقال داده شد و در آنجا به خاک آرمید.

ناصرالدین انصاری قمی

*

مونتگمری وات

اسلام‌شناس نامدار اسکاتلندی، پروفیسور ویلیام مونتگمری وات که از محققان و نیز مؤلفان بود، در ۱۰۰ سالگی درگذشت.

وات در سال ۱۳۲۷ ق / ۱۹۰۹ م / ۱۲۸۸ ش در خانواده‌ای مذهبی در اسکاتلند به دنیا آمد. وی در جوانی به کلیسای رومی آورد و به سلک روحانیون کلیسای پروتستان درآمد. او در کنار تحقیقات و مطالعات مذهبی، تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه ادنبرگ آن کشور در رشته فلسفه اخلاق از سال ۱۹۳۴ تا ۱۹۳۸ م طی کرد و رساله دکتری خود را در «جبر و تفویض در اسلام» نوشت. وی یار ریچارد بل، مترجم مشهور قرآن کریم، در ترجمه بود.

ایشان به شوق تحقیق و مطالعه درباره مسیحیت به خاورمیانه رفت، و در دوران عثمانی در منطقه فلسطین اقامت گزید و از ۱۹۴۳ / ۱۳۲۲ ش تا ۱۹۴۶ / ۱۳۲۵ ش در بیت المقدس مقام اسقفی این شهر را برعهده گرفت. او سپس به اسکاتلند بازگشت و در کلیسای اپیسکوپال موعظه می‌کرد.

پشت سر نهادن دوران بیماری جانکاه، در ۶۲ سالگی، در روز سه‌شنبه، ۲۸ آذر ۱۳۸۵ ش ۲۷ ذی‌قعدة ۱۴۲۷ ق بدرود حیات گفت و پیکر پاکش پس از تشییع و نماز آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی در قبرستان شیخان به خاک سپرده شد.

*

حجت الاسلام الیاسی

حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین آقای حاج شیخ عبدالله الیاسی، یکی از اساتید حوزه علمیه قم بود. فقیه سعید در سال ۱۳۰۰ ش در روستای «آق زیارت»، از توابع هشتگرد، زاده شد. پس از دوران کودکی و نوجوانی، ادبیات و مقدمات را در تبریز فراگرفت و در حدود سال ۱۳۳۰ ش به قم آمد و پس از تکمیل سطوح عالی، به درس‌های آیات عظام: بروجردی، حجت کوهکمری، شریعت‌مداری و گلپایگانی و درس تفسیر و فلسفه آیت‌الله علامه طباطبایی حاضر شد و مبادی علمی‌اش را استوار ساخت.

وی همزمان با تحصیل، به تدریس، تألیف و تبلیغ دین اشتغال داشت و سالیان فراوان به عنوان ممتحن سطوح عالی، در مرکز مدیریت حوزه علمیه قم به خدمت پرداخت.

آثار چاپی وی عبارت است از:

۵. عضویت انجمن جهانی کلیسای یونان (در سال ۱۹۶۰).

ایده‌های وات

پروفسور وات معتقد بود که روی آوردن او به مطالعه اسلام با توانایی کاملی که به زبان عربی پیدا کرده بود، راه او را به عنوان یک کشیش عالی رتبه مسیحی به سوی شناخت کامل تر مسیحیت هموارتر کرد. او به این نتیجه رسید که اسلام و مسیحیت بسیار در هم آمیخته است و شناخت مسیحیت با شناخت اسلام تکمیل می شود. ایشان در مطالعات اسلامی خود به شدت به وحی اعتقاد داشت. او می گوید: «پیامبر اسلام همچون پیامبران قبل از خود دینی حقیقی را معرفی کرده است، و من معتقدم که او حقیقتاً از طریق وحی و مستقیماً از خداوند فرمان می گرفته است. من معتقدم قرآن کتابی آسمانی است که مستقیماً از سوی خداوند بر پیامبر اسلام نازل شده است و اسلام بدون عنایت خداوندی نمی توانست بقا یابد».

رحلت

سرانجام پروفسور وات در روز سه شنبه اول شوال ۱۴۲۷ ق برابر با ۲ آبان ۱۳۸۵ ش، در صد سالگی و در اثر کهولت سن در ادینبرگ درگذشت.

حوزه مطالعات و تألیفات

در میان خاورشناسان، مطالعات وات از ارزش فراوانی برخوردار است. سی جلد کتاب پژوهشی در عرصه مطالعات اسلامی و عربی، خصوصاً درباره پیامبر اسلام و همچنین کتاب هایی در تشریح اندیشه های دانشمند بزرگ محمد غزالی، در تاریخ مطالعات اسلامی در غرب هرگز

فراموش نخواهد شد.

علاوه بر آن، در عمر طولانی اش بالغ بر ۱۴۰۰ مقاله نوشت و از این بابت دانشگاه ادینبورگ را صاحب اعتبار کرد. حوزه اصلی این مقالات عبارت است از: اسلام، زندگانی پیامبر گرامی اسلام (ص)، تفسیر قرآن، عرفان اسلامی، حقوق اسلامی، نقش فلاسفه اسلام در شکوفایی فلسفه قرون وسطا، رابطه اسلام و مسیحیت، تاریخ جهان عرب، تاریخ ادبیات عرب، و اندیشه های غزالی.

از آثار اوست:

۱. حقیقت دینی در عصر ما، مترجم: ابوالفضل محمودی، ۱۳۷۹ ش، قم؛
۲. اسلام و مسیحیت امروز؛
۳. راهنمای قرآن؛
۴. برخورد آرای مسلمانان و مسیحیان، مترجم: محمدحسین آریا، ۱۳۷۵ ش، قم؛
۵. فلسفه و کلام اسلامی؛
۶. ایمان و عمل غزالی؛
۷. محمد، پیامبر و سیاستمدار، مترجم: اسماعیل والی زاده، ۱۳۴۴ ش، تهران؛
۸. محمد در مکه، مترجم این کتاب به زبان عربی: شعبان برکات، ۱۹۵۲ م، بیروت؛
۹. محمد در مدینه، مترجم این کتاب به زبان عربی شعبان برکات، ۱۹۵۲، بیروت؛
۱۰. محمد، ختم پیامبران؛
۱۱. اندیشه سیاسی اسلام، ۱۹۲۸؛
۱۲. دین مسیحیت امروز؛

۱۳. در آمدی بر تاریخ قرآن، اثر ریچارد بل، بازننگری و تحقیق پروفسور وات، مترجم بهاءالدین خرمشاهی، ۱۳۸۲ ش، قم؛

۱۴. تأثیر اسلام در اروپا، مترجم: یعقوب آژند، ۱۳۶۱ ش، تهران؛

۱۵. تأثیر اسلام بر اروپای قرون وسطی، مترجم این کتاب به زبان عربی: عادل نجم عبد، ۱۹۸۲ م، بغداد، و مترجم این کتاب به زبان فارسی: حسین عبدالمحمدی، ۱۳۷۸ ش، قم.

*

حجت الاسلام بغدادی

حجت الاسلام فاضل گران قدر و خطیب فرزانه شیخ اسماعیل بغدادی که از جمله واعظان و نویسندگان معاصر لبنان بود، در ۸۶ سالگی بدرود حیات گفت.

ایشان در سال ۱۳۴۱ ق (۱۳۰۱ ش) در روستای صدیقین (جنوب لبنان) دیده به جهان گشود. پدرش شیخ محمد (متوفی ۱۳۴۶ ق) فرزند شیخ عباس بغدادی از متقیان و دانایان بود.

تحصیلات و خدمات

شیخ اسماعیل بخشی از مقدمات علوم دینی را نزد شیخ محمدطالب آل سلیمان در بیاض و شیخ محمدعلی صائغ در خانواده آموخت. سپس به زادگاه خود بازگشت و مشغول تعلیم و تربیت نوجوانان شد. همزمان تعلیم مشغول تحصیل مقدمات فقه و معارف اسلامی نزد دانشمند بزرگ شیخ موسی سبیتی در کفرا و آیت الله شیخ بدرالدین صائغ - که فعلاً در قید حیات است - در قانا، گردید.

ایشان در سن جوانی به خطابه و وعظ

روی آورد، و در اثر مطالعات و تحقیقات فردی دارای منبری جذاب و شیوا گردید و رسماً در شهر صور و روستاهای جنوب لبنان (جبل عامل) چون: قانا، صدیقین، برج الشمالی، باتولیه، عباسیه، منصور، و... مشغول هدایت و وعظ بود. علاوه بر آنچه ذکر شد در بیروت نیز در حسینیه خنسا (الغیبری) و حسینیه شیاح به مدت سه سال در ایام تبلیغی مشغول ایراد سخنرانی و خواندن مجالس حسینی می شد.

نامبرده از بدو ورود علامه سیدموسی صدر به شهر صور تا آخرین ایام ایشان در لبنان از نزدیکان و یاران حقیقی اش بود، و رسماً به عضویت مجلس اسلامی شیعی اعلا درآمد، و به درخواست ریاست مجلس (علامه صدر) در مدارس جنوب لبنان مشغول تدریس کتاب های دینی و آموزش نوجوانان شد.

همچنین به یاری دانشمند معظم شهید سیدحسن شیرازی شتافت و از یاران و مشاوران ایشان به شمار آمد و در حوزه علمیه ایشان در بیروت به تدریس مقدمات اشتغال ورزید.

بغدادی در حدود سال ۱۴۰۵ ق از سوی مجلس اسلامی شیعی به عنوان پیشوای دینی به قصبه قلیله از توابع صور اعزام شد و تا پایان عمر به إقامة جماعت، وعظ، ارشاد و اجرای احکام شرعی در آن خطه پرداخت. ایشان در عبادت، زهد، تقوی، اخلاق نمونه اسلامی، احتیاط در دین و داشتن ملکات فاضله از نوادر روزگار بود. در تاریخ اسلام، ادبیات عرب، احکام اسلامی، بلاغت و سخنوری، و نکات

تفسیری تسلط و تبحر فراوانی داشت.

رحلت

متأسفانه در دو سال آخر عمر خود دچار سکتة مغزی شد و مجبور شد به زادگاه خود مراجعت کند و عملاً از فعالیت های دینی و تألیف بازماند. سرانجام در شعبان ۱۴۲۷ ق برابر با ۱۳۸۵ ش، در روستای صدیقین درگذشت و در قبرستان عمومی آن روستا به خاک سپرده شد.

فرزندانش عبارت اند از: ۱. دکتر محمد، از خوشنویسان و اساتید دبیرستان های جنوب لبنان؛ ۲. حاج علی؛ ۳. حجت الاسلام شیخ عباس که از مبلغان مذهب است؛ ۴. حاج احمد.

تألیفات بغدادی

شایان ذکر است که سایر مؤلفات حجت الاسلام بغدادی مذهبی و به زبان عربی است و در بیروت به چاپ رسیده است، و در حقیقت شخصیت علمی- مذهبی ایشان را منعکس می کند:

۱. متی وجدت الشیعة؟
۲. الفتاة العصرية الى أين؟
۳. رسالة في أحكام الصوم؛
۴. الدین القيم؛
۵. العقيدة و الولاية؛
۶. أهل البيت (ع) و القرآن؛
۷. فلسفة الصلاة؛
۸. ثمرات المنابر؛
۹. صفوة المنابر؛
۱۰. شمس الهداية؛
۱۱. کتاب المواعظ و الحكم؛
۱۲. ثورة الحسين (ع)؛
۱۳. کتاب اللائح و الدرر.

*

آیت الله جمیری بحرینی

حجت الاسلام و المسلمین شیخ عبدالامیر جمیری، رهبر برجسته شیعه در دولت بحرین، پس از عمری خدمت و جهاد در ۷۱ سالگی دارفانی را وداع گفت. وی در ۲۸ ذی حجه ۱۳۵۶ ق برابر با فروردین ۱۳۱۷ ش در روستای بنی جمره از روستاهای بحرین دیده به جهان گشود. پدرش عارف متقی منصور فرزند محمد جمیری است که از رادمردان و نیکان بحرین بود.

تحصیلات

شیخ عبدالامیر از سن نوجوانی به وعظ و خطابه روی آورد و در این رشته از خطیبان گران قدری چون ملا عطیه جمیری و فرزندش ملا یوسف، و ملا جاسم جمیری بهره ها برد و رسماً در هفده سالگی (۱۳۳۴ ش) در شمار خطبا قرار گرفت. وی در بخشی از مقدمات علوم دینی را از محضر حجج اسلام: شیخ عبدالله آل طعان، شیخ باقر آل عصفور و سید علوی غریفی بهره برد.

در سال ۱۳۸۲ ق / ۱۳۴۱ ش به حوزه علمیه نجف اشرف مهاجرت کرد و سایر کتب مقدمات را نزد حجج اسلام: شیخ حسین ظالمی، شیخ عبدالرسول کرمی، شیخ محمدعلی خمایسی، شیخ محسن غراوی، سیدعبدالله العلی احسائی و شیخ حسن طراد عاملی به پایان برد.

سطوح را نزد سید محی الدین غریفی و سید علاءالدین بحر العلوم، و شرح تجرید را نزد سید مسلم حلّی، و شرح باب حادی عشر را نزد سیدحسین بحر العلوم خواند.

در درس خارج به مدت دو سال از

محضر آیت الله سید ابوالقاسم خوئی (در اصول فقه)، و آیت الله سید محمدباقر صدر (در فقه) بهره مند شد. سرانجام در سال ۱۳۹۳ ق / ۱۳۵۲ ش به کشور خود، بحرین، مراجعت فرمود و در پایتخت (منامه) مستقر شد.

ایشان دارای اجازاتی در امور حسبیه از حضرات آیات: شیخ محمدامین زین الدین، سیدحسین بحرالعلوم، میرزا علی غروی تبریزی، سیدمحمدرضا گلپایگانی، شیخ محمدعلی اراکی و میرزا جواد تبریزی بود و نیز اجازة روایتی از آیت الله سیدعلی اصفهانی (علامه فانی) دریافت داشت.

فعالیت های دینی، فرهنگی و سیاسی

جمری سفرهایی برای وعظ و ارشاد به منطقه احساء و شهر هفوف در عربستان، کشور قطر و کشور خود بحرین قبل و هنگام تحصیل در نجف اشرف داشت و در خطابه یکی از سخنوران و خطیبان معروف به شمار آمد و شهرت به سزای کسب کرد.

وی سرودن شعر را ابتدا در هجده سالگی آغاز کرد و اشعاری را به زبان فصیح و لهجه محلی می سرایید و در این وادی گامی بلند برداشت در زمره شاعران و ادیبان نامی قرار گرفت.

ایشان پس از آنکه از نجف اشرف به بحرین بازگشت، وارد میدان سیاست شد و رسماً خود را در سال ۱۹۷ م، برای نمایندگی مجلس ملی بحرین (المجلس الوطني) کسانید کرد و از دایرة ۱۶ به مجلس راه یافت. او از نمایندگان مخالف دولت و منتقدان حکومت بود که در نهایت دولت این پارلمان را منحل کرد.

سپس در سال ۱۳۹۷ ق / ۱۳۵۶ ش رسماً پست قضاوت را در دادگاه شرعی جعفری پذیرفت. وی در این منصب تا سال ۱۴۰۸ ق / ۱۹۸۸ م ماند، اما به خاطر فعالیت های سیاسی اش برکنار شد. او همچنین نقش مهمی در قیام شیعیان بحرین در دهه ۱۹۹۰ م برعهده داشت و در سال ۱۹۹۲ م تحت بازداشت خانگی قرار گرفت و در سال ۱۹۹۶ م به طور رسمی دستگیر و مدت سه سال و نیم در زندان به سر برد.

شیخ جمری از ۱۹۷۳ تا ۱۹۸۱ م برنامه سخنرانی دینی برای صدا و سیمای بحرین تهیه و اجرا کرد که البته سهم صدای بحرین بیشتر بود. او در عرصه روزنامه نگاری نیز سهمی داشت و مدت ۴ سال در مجله مواقت بحرین، صفحه ای تحت عنوان پرسش های دینی به رشته تحریر در می آورد، همچنین او دارای مقالات و قصایدی در دو مجله عراقی الأعضاء و التضامن الاسلامی و نیز در برخی مطبوعات بحرین بود.

وی در سال ۱۴۰۵ ق / ۱۳۶۵ ش حوزه علوم دینی امام زین العابدین را در روستای خود بنی جمره تأسیس و راه اندازی کرد. در پایان باید اشاره کرد که ایشان به مدت شش سال نایب رئیس «جمعیة التوعیة الاسلامیة» بود.

رحلت

جمری سرانجام در پی کسالتی ممتد و در اثر نارسایی قلب و سکتة در روز دوشنبه ۲۶ ذی قعدة ۱۴۲۷ ق برابر با ۲۷ آذر ۱۳۸۵ ش، در شهر منامه، پایتخت بحرین، جهان خاکی را وداع گفت. پیکرش روز بعد در میان هزاران نفر از

شیعیان بحرین تشییع و پس از ادای نماز به امامت دانشمند محترم سیدجواد وداعی، در کنار آرامگاه شهدای روستای بنی جمره به خاک سپرده شد.

آثار قلمی جمری

تألیفاتی ارزشمند در حوزه های دینی، ادبی و تاریخی به زبان عربی از ایشان به یادگار مانده که می توان از آثار زیر نام برد:

۱. عصاره قلب (دیوان شعر)، در دو جلد که جلد اول آن به چاپ رسیده است؛
۲. ملحة شعربة في الامام الحسين (ع) و العباس (ع)، چاپ شده؛
۳. المرأة في ظل الاسلام که تا کنون سه بار چاپ شده؛
۴. من تعاليم الاسلام، دوبار چاپ شده که چاپ دوم آن با عنوان تعاليم اسلامية است؛
۵. من واجبات الاسلام، چاپ شده؛
۶. من شموع العترة الطاهرة (السید محمدنجل الامام الهادي)، ۱۹۸۷ م، المنامة؛
۷. مقدمة دعاء كميل، همراه با دعای کمیل به چاپ رسید؛
۸. الإسلام و شؤون الإنسان (به صورت پرسش و پاسخ)، چاپ شده؛
۹. موجز في أحكام الطهارة و الصلاة (الذي يُعرف بالكراسة)، چاپ شده؛
۱۰. أُنغام الولاء ديوان اشعاری مخطوط است در حق اهل بیت؛
۱۱. تاریخ بني جمره نیز مخطوط مانده است.

عبدالحسین جواهر کلام